

А.С. Поспелов

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ У ЛОКАЛЬНИХ КОНФЛІКТАХ 1975-1991 рр. (короткий аналіз)

За часів “холодної війни” активними учасниками міжнародної політики являлись великі держави, в тому числі й Велика Британія. Для неї воєнні конфлікти традиційно були невід’ємним фактором міжнародної політики та ідеологічної боротьби на локальному, регіональному й навіть глобальному рівнях. Завдяки цьому, уряд країни міг відстоювати свої інтереси в усіх конфліктних регіонах світу, де змінити ситуацію на свою користь часто було можливо лише за допомогою воєнної сили.

В період “холодної війни” на території Великобританії не проходили війни міждержавного та громадянського характеру. Виключенням може бути лише затяжний внутрішньодержавний конфлікт в Північній Ірландії, який мав місце з 1969 р. і відносився до групи низько інтенсивних та тліючих [1]. Втім, Велика Британія не залишалась осторонь воєнних конфліктів в Азії, Африці та Латинській Америці. Це диктувалося наявністю її стратегічних й економічних інтересів в цих регіонах. Крім того, глобальне протистояння між супердержавами за часів “холодної війни” проявлялось, насамперед, в країнах “третього світу”, значна частина котрих донедавна була британськими колоніями та мандатами, а після здобуття незалежності. Все ж таки виявилися залежними від Лондону країнами. А саме воєнні конфлікти - надійний засіб впливу на них.

Оскільки під час воєнних конфліктів випробовувалися новітні зразки засобів ведення війни, проходили практичну перевірку сучасні військові концепції в реальних умовах, військові спеціалісти набували досвіду, який не можливо здобути під час навчань, то не дивно, що традиційно міцні збройні сили (ЗС) Великобританії використовували будь яку можливість для цього.

У порівнянні з військовими формуваннями країн Азії, Африки та Латинської Америки, ЗС великих держав, в тому числі й Великобританії у воєнних конфліктах діяли інакше. Пов’язано це з низькою факторів. По-перше, район воєнного конфлікту завжди був віддаленим від метрополії. Тому особливу роль набули засоби стратегічного перевезення - транспортна авіація й флот. Через це, застосовувались у конфліктах лише окремі частини та підрозділи ЗС. Передислокувати у зону бойових дій всі ЗС було фізично не можливо. До того ж в цьому не було сенсу - інтереси Великобританії не закінчувались зоною конфлікту.

По-друге, участь Великобританії, як і інших великих держав у воєнних конфліктах 1975-1991 рр. завжди являлась обмеженою. Головна причина цього - превалювання політичних інтересів над суто військовими. Великі держави відігравали провідну роль у світовій політиці, залишаючись основними дійовими особами “холодної війни”. А кожен воєнний конфлікт „холодної війни” проходив за присутністю мінімум двох великих держав (як правило США та СРСР) в країнах „третього світу”. А от британським ЗС прийшлося діяти там, де зіткнулися інтереси країн однієї політичної системи - під час англо-аргентинського конфлікту 1982 р. за Фолклендські (Мальвінські) острови. Велика Британія для Радянського Союзу - потенційний супротивник (країна НАТО). В свою чергу Аргентина військових стосунків з СРСР не мала (тільки апарат військового аташе при посольствах). Проте, розвідувальні засоби СРСР (супутники, літаки, судна) активно стежили за подіями в Північній Атлантиці. І аргентинці і британці змушені були протидіяти ним [2].

Міжнародне становище, особливо після Гельсінських угод 1975 р., не дозволяло великим державам поширювати зону воєнного конфлікту, в тому числі і у випадках, коли виникала сприятлива для них військова ситуація. У Фолклендському конфлікті британські урядовці та командуючі ЗС відчули необхідність перенести бойові дії на терени Аргентини - завдати ударів по базах аргентинської авіації. Чекали таких операцій і аргентинські військовики. Проте, лише спеціальні підрозділи англійців

вели розвідку на континенті [3].

По-третє, Великобританія була й залишається володарем ядерної зброї. Причому можна впевнено стверджувати про готовність Лондона застосувати її. Британські офіційні представники не виключали можливості ядерного удару по Аргентині в 1982 р. у разі невдалого для англійців розвитку подій навколо Фолклендів. Визначена була і ціль - місто Кордова [4].

По-четверте. На відміну від інших країн, можливості великих держав вести війни були не обмежені. Дійсно, міць економіки й ЗС Великобританії значно поступалися аналогічним показникам в США та СРСР, однак, для 1970-1990-х рр. вони все ж являлися значущими. Наприклад, в 1987 - 1988 рр. в Перській затоці військово-морські сили (ВМС) Великобританії (від 7 до 12 бойових кораблів) мали абсолютну перевагу над ВМС Ісламської республіки Іран (ІРІ), створених у попередні два десятиріччя переважно англійцями [5]. Більше того, Лондон завжди міг розраховувати на підтримку інших великих держав - союзників по НАТО. Так Франція, яка до 1982 р. дуже активно співпрацювала з Аргентиною у військовій галузі, відмовилась від цього, щойно стало відомо про захоплення аргентинцями Фолклендських островів. Уряд Франції надав військовим лідерам Великобританії всю інформацію про аргентинські озброєння французького виробництва [6].

Великобританія, як і інші великі держави у воєнних конфліктах намагалась задіяти найкращі свої підрозділи. Як правило, це елітні частини сухопутних військ, військово-повітряних сил (ВПС) та ВМС. Пояснюється це наступними причинами. По-перше, подібні формування високомобільні. Їх за дуже короткі терміни можливо перебазувати будь-куди. По-друге, в мирні часи вони знаходились у високій ступені боєздатності. По-третє, ці частини мали високу професійну підготовку. Такі характерні риси дозволяли їм якісно виконувати свої функції в малі строки. Крім того, допомагали уникнути значних втрат. В результаті, кількість загиблих, поранених, полонених з боку її ЗС виявилась набагато меншою, ніж у супротивника [7].

Гарна підготовка елітних частин ЗС Великобританії дозволяла їм вести бойові дії більш інтенсивно. Так наприклад, 121 бойовий літак ВПС Аргентини за всю Фолклендську війну здійснив 445 бойових вильоти, тоді як тільки 42 тактичних і палубних винищувачів "Харрієр" та "Сі Харрієр" - 2023 [8].

В структурах ЗС великих держав, в тому числі й Великобританії саме у період 1975-1991 рр. почали виникати особливі підрозділи, що призначалися спеціально для ведення бойових дій у мирний час. Вони відрізнялися від інших складових ЗС своєю оснащеністю, мобільністю і вишколом. На заході ці частини отримали назву "сили швидкого реагування" [9]. Їх поява, стала наслідком аналізу попередніх локальних конфліктів, досвід яких свідчив про неготовність загальної маси ЗС великих держав до війни. Так, в британській армії військові елітної частини (5-та парашутна бригада) продемонстрували вади в фізичній підготовці під час Фолклендської кампанії [10].

Успіху британських ЗС у конфліктних ситуаціях сприяла якісна інформація, що добувалася традиційно міцними спецслужбами. Британська розвідка здобула плани Аргентини щодо Фолклендських островів ще на початковій стадії розробки операції по їх захопленню ("Розаріо") [11]. А на передодні й під час війни в Перській затоці (17.01 - 28.02 1991 р.) головним завданням британських розвідувально-диверсійних підрозділів Спеціальної авіаційної служби й Спеціальних човнових ескадронів на теренах Іраку й окупованого їм Кувейту стало ведення саме розвідки як в оперативному, так і в тактичному масштабі [12].

Ретельне планування будь якої військової операції - характерна риса ЗС Великобританії. Головна мета цього процесу - розгром супротивника при мінімальних власних втратах. При плануванні робилися спроби урахувати усі, в тому числі й самі незначні фактори [13]. Навіть екіпіровка солдат створювалася відповідно до конкретного конфлікту [14]. Через це кампанії ЗС Великобританії практично завжди

були неочікувані для супротивника. Особливо яскраво це проявилось саме під час Фолклендської кампанії, коли аргентинці прогавили наліт на аеродром Порт-Стенли британського стратегічного бомбардувальника „Вулкан-В.2” 1 травня 1982 р., що виявилось початком повномасштабних бойових дій, та висадку британської морської піхоти в затоці Сан-Карлос 21 травня [15].

Все це, а також повне виконання оперативного задуму призводило ЗС Великобританії до успіхів у воєнних конфліктах 1975-1991 рр. Причому, здебільшого це пов'язано ще і з застосуванням новітньої зброї, яка впливала і на тактику. Наприклад, на Фолклендах у 1982 р. супротивники вели мовби дві протилежні війни. Британці активно використовували спеціальні підрозділи й авіацію, особливо гелікоптери, застосовували обманні маневри і так зване “вертикальне охоплення”. Аргентинці ж вели пасивну, позиційну війну, що нагадувала першу світову [16]. В акваторії Перської затоки у 1987-1988 рр. кораблі ВМС Великобританії для відбиття авіаційних атак іранських ВПС в умовах відсутності стану війни з ІРІ вперше у воєнній історії використовували бойові лазери за для осліплення пілотів на відстані в 1 милю [17].

Проте, в своїй конфліктній політиці, Лондон не завжди дотримувався норм міжнародного права. Більше того, прийнявши рішення про застосування сили в конкретному конфлікті, уряд Великобританії намагався застосувати свої війська навіть без формально-юридичних на те підстав. Так, восени 1990 р. керівництво Великобританії виступило з пропозицією розпочати війну з Іраком без санкції ООН. США повністю підтримали це і всіляко, навіть нахабно протидіяли представникам ООН політично врегулювати конфлікт навколо Іраку [18].

Втім, войовнича позиція британських урядовців не завжди була такою у англійських військових. Вони не рвалися у бій, а як нормальні люди намагалися в будь якій ситуації вижити. Так, морські піхотинці Великобританії 2-3 квітня 1982 р. не поспішали загинути на Фолклендах і Північній Джорджії. Здійснюючи певний час запеклий опір аргентинським десантам, вони здалися відразу ж, як виникла загроза для життя [19]. Тому одним з напрямів дій керівників Великої Британії під час конфліктів стало застосування будь яких засобів підняття морального духу як на фронті так і в країні в цілому. Найбільш активно це проявилось саме під час Фолклендської кампанії [20]. Крім того, командування ЗС Великобританії постійно піклувалося про нормальний стан солдатів безпосередньо під час бойових дій, що не було у вказаний період притаманно жодній армії світу. Так, у війні за Фолкленди, британські військовослужбовці в будь яких випадках забезпечувалися гарячою їжею, а воювали лише 2 дні, після чого обов'язково відводилися на відпочинок [21].

Все це, а також значна кількість інших факторів дозволяла збройним силам Великобританії під час нечисельних воєнних конфліктів 1975- 1991 рр. діяти доволі ефективно незначними контингентами. Як наслідок, „Туманний Альбіон” не тільки зберіг, а й виявився спроможним відстоювати свій статус великої держави в ситуації, коли Британської імперії фактично не існувало. Причому, найяскравішою сторінкою конфліктної політики Великої Британії беззаперечно залишається Фолклендська війна 1982р.

ПРИМІТКИ

1. **SIPRI Yearbook 1992. World Armaments and Disarmament.** - L., 1992. - P.261-262. **пант Н.** Конфликты XX века: Пер. с английского. - М., 1992 - С.273. 2. **Defense Electronics.** - 1983. - № 11.- P.6-9. 3. **Thatcher M.** The Downing street years. - L., 1993. - P. 216; **Middlebrook M.** The fight for the “Malvinas”. The Argentine forces in the Falklands war. - L.: Penguin books, 1990. - P.209. 4. **The Morning Star.** - 1982, April 16. 5. **SIPRI Yearbook 1991. World Armaments and Disarmament.** - L., 1991. P.659-677; **Доценко В.** Флоты в локальных войнах второй половины XX века. - М., 2001. - С.345-364. 6. **Капитанова Н. К.** Приоритеты внешней политики Великобритании в период правления

консерваторов (1979-1997 гг.): Диссертация... доктора исторических наук: 07.00.03. - М., 1999. - С. 171. **7. Людские** потери в конфликтах, кризисах, войнах в 1945-1994 годах // Зарубежное военное обозрение. - 2000. - № 9. - С.15-18. **8. Котлововский А., Уррибарес Р.** ...и вся королевская рать. // Авиация и Время. - 2002. - № 2. - С.33. **9. Анжерский С.** «Силы быстрого развёртывания» Великобритании // Зарубежное военное обозрение. - 1988. - № 1. — С.9-11. **10. Марков Ю., Бирюсов А.** Некоторые итоги Фолклендского конфликта // Зарубежное военное обозрение. - 1984. - № 5. - С.15. **11. Thather M.** Op. cit — P. 176-177. **12. Ершов С., Сергеев С.** Британские войска специального назначения в ходе войны в Персидском заливе // Зарубежное военное обозрение, 1991. - № 8. - С.8-10. **13. Вудворд С., Робинсон П.** Фолклендская война. Мемуары командующего Фолклендской ударной группой. - Севастополь, 2005. - С.111-153; Лобов В. Н. Военная хитрость. - М.: Воениздат, 1990. - С. 182-184. **14. Александров А., Гречин С.** Фолкленды: рецидив британского колониализма // Зарубежное военное обозрение. - 1982. - № 10. - С.13. **15. White R.** Vulcan 607. The epic story of the most remarkable british air attack since WW II - L., 2007. - P.473-479; Кожухаров А. Десанты в ходе Южно-Атлантического кризиса // Морской сборник. - 1996. - № 6. - С.71 - 73. **16. Заболотный А.** Британские вертолёты в фолклендской войне // Авиация и Время. - 1999. - № 4. - С.29-35. **17. Боевые корабли мира 1991-1992.** Справочник / Под ред. Ю. Апалькова. - М., - С.87. **18. Great Britain.** Parliament. House of Commons. The Parliamentary debates (Hansard). - L.: HMSO, 1990. - Vol. 24. - Session 1988-1990. // www. publications, parliament, uk.; Сафончук В. Дипломатическая история “Бури в пустыне” // Международная жизнь. - 1996. - № 11-12. - С. 126. **19. Thather M.** Op. cit - P. 179; Lambrecht R. Der Krieg im Sudatlan- tic. — Berlin, 1986. - S.6-8. **20. Framing the Falklands war.** Nationhood culture and identity / Ed by James Aulich. - Philadelphia, 1992. **21. Марков Ю., Бирюсов А.** Вказ. праця. - С. 16.